

Спасоје ШАРАЦ

претседник Главног задружног савеза Црне Горе

Спрдвођење мјера на организацији откупа пољопривредних производа код земљорадничких задруга *

Прописи који су донијети у првој половини прошле године у циљу сређивања и организације промета пољопривредних производа ставили су земљорадничке задруге у много повољнији положај него што су раније биле. Уредба о промету пољопривредним производима дала је могућност земљорадничким задругама да постану основни (па и једини) откупљивачи свих врста пољопривредних производа на свом подручју.

У јуну мјесецу прошле године у заједници са Државним секретаријатом за робни промет, организована су савјетовања по свим општинама са претставницима земљорадничких задруга и органима народних одбора општина. На овим састанцима вршена је анализа способности појединих земљорадничких задруга за организацију откупа пољопривредних производа на свом подручју. Углавном све екипе чији је задатак био провјеравање способности земљорадничких задруга за организацију откупа у заједници са народним одборима закључиле су да су све земљорадничке задруге, мање или више, способне да уз помоћ пословних савеза успјешно организују откуп пољопривредних производа.

На основу таквих оцјена о способности земљорадничких задруга и пословних савеза престала је потреба постојања откупних станица и сабирне мреже разних трговачких предузећа, па према томе народни одбори нијесу ни издавали нова одобрења за рад.

Нешто је друкчији случај са откупним станицама специјализованог предузећа за откуп коже и вуне „Центаркожа“. Откупне

* Реферат одржан на Пленуму Главног задружног савеза

станице овог предузећа постојале су све до почетка ове године када су на захтјев земљорадничких задруга народних одбора општина и на предлог Главног задружног савеза, рјешењем Државног секретара за робни промет — укинуте.

Било је приговора на укидање откупних станица овог предузећа како од самог предузећа тако и од других фактора. Разлози су били да земљорадничке задруге и пословни савези немају стручни кадар који им је потребан за успјешно обављање овог посла и да ће се то негативно одразити на ову привредну дјелатност.

Објективно цијенећи ови приговори нијесу оправдани. У градским насељима и варошима способан кадар за ове послове имала је и једна и друга откупна мрежа. У овим мјестима квалификовани кадар није проблем него је проблем квалификовани кадар на селу, а тамо нијесу ни постојале откупне станице предузећа него је овај посао обављао онај кадар који се тамо налази и какав има.

Са постојањем двојне откупне мреже не постоји могућност да се повећа количина коже и вуне за откуп јер то зависи од постојања ових количина на одређеном подручју и политике откупних цијена откупљивача. Од политике откупних цијена, без обзира ко је откупљивао, зависиће да ли ће све количине које су вишак на одређеном подручју бити продане овој сабирној мрежи или ће одлазити на сусједна подручја гдје су цијене повољније.

Неки народни одбори на основу постојећих прописа, а у сагласности са Државним секретаријатом за робни промет укинули су сточне пијаце навелико. Укидањем пијаце навелико знатно се допринијело стабилизацији цијена меса, а земљорадничким задругама и пословним савезима дата је могућност да постану једни организатори откупа стоке на свом подручју и регулатори откупних цијена.

Углавном, на подручју сјеверних општина изузев Никшића, гдје је сточарство најразвијеније и промет стоком највећи, укинуте су пијаце на велико, а откуп у цјелини преузеле земљорадничке задруге и пословни савез. Почетком овога мјесеца укинута је сточна пијаца навелико у Титограду.

Истина, на овако рјешење постоји приговор савезних органа, али ако имамо за задатак стабилизацију цијена меса и обезбјеђење друштвених фондова за унапређење и повећање сточнога фонда онда су ове мјере оправдане и приговоре не би требало прихватити. Ко је пратио кретање цијена стоци на подручју гдје је укинута пијаца навелико и тамо гдје она постоји, могао се освједочити о великој разлици цијенама стоци на овим пијацама. Та разлика се кретала до 40% и за договорене цијене на пијаци навелико. Најбољи примјер за то је Никшић. Тамо има пијаца навелико, али потребе града у меса обезбјеђују се са других под-

ручја јер на домаћој пијаци због великог притиска купаца и набијања цијена није у стању да се снабдије на свом тржишту. Много је повољније подручје Пљеваља и Бијелог Поља за снабдјевање Никшића месом, а тамо нема пијаца навелико и цијене су знатно ниже него у Никшићу.

Гледано кроз кретање цијена стоци на појединим подручјима, укидање пијаца навелико врло је корисно и сматрамо да би ту мјеру требало одржати.

Пословни савези Пљевља, Бијело Поље и Иванград пружили су знатну помоћ земљорадничким задругама у организацији откупа стоке и других пољопривредних производа. Нарочито Пословни савез Пљевља постигао је врло добре резултате у организовању откупа и помоћи земљорадничким задругама на свом подручју што му је омогућило да стекне повјерење и углед својих чланица.

Пословни савез Никшић није се снашао у прошлој години и није успио да успостави шире пословне односе са својим чланицама. Пословни савез Титоград мало се бавио организацијом откупа у прошлој години и није пружао помоћ земљорадничким задругама у том правцу. Његова активност била је углавном окренута на набавку трактора, пољопривредних машина и справа, вјештачког ђубрива, сјемена и др. У току ове године и ови пословни савези посветили су већу пажњу организацији откупа пољопривредних производа и имају услове да у овој години постигну добре резултате.

О раду пословних савеза на овом састанку не бисмо детаљније расправљали, не зато што то питање не заслужује нашу пажњу него због тога што ово питање посебно треба проучити и анализирати досадашњи рад пословних савеза и тенденције које се испољавају у њиховом развоју.

Са укидањем пијаца на велико и препуштањем откупа стоке земљорадничким задругама и пословним савезима откуп стоке кроз задружну мрежу знатно је порастао. Према подацима Завода за статистику, у прошлој години откупљено је на подручју наше Републике 718 вагона стоке живе мјере у вриједности од 882.000.000.— динара.

Пословни савези и земљорадничке задруге откупиле су 471 вагон у вриједности од 554.000.000.— динара или 75% од укупно откупљених количина у Републици. Ако успоредимо учешће задружног сектора у откупу стоке у 1957 години са постигнути резултатом у 1958 години онда видимо да се откуп стоке на задружном сектору повећао за преко 100%.

Откуп осталих врста пољопривредних производа није порастао у сразмјери са порастом откупа стоке из два разлога. Прво, што ми апсолутне вишкове за Републику имамо само у месу, а у осталим пољопривредним производима, мање или више смо дефицитарни и знатан дио наших потреба подмирује се довозом из

дргих Република. Друго, договорне цијене за поједине врсте пољопривредних производа које су утврђене на савезном нивоу онемогућиле су повећање откупа ових производа код земљорадничких задруга па чак и до опадања у односу на 1957 годину. Откупне цијене по којима су земљорадничке задруге имале право да откупљују поједине врсте пољопривредних производа биле су у великој диспропорцији са продајним цијенама намало у нашој градској трговачкој мрежи.

Напримјер, највиша откупна цијена кромпира за земљорадничке задруге била је 12 динара, а цијена кромпиру у градској трговачкој мрежи била је у I полугођу у просјеку 22 динара, у II полугођу 27 динара, а у марту ове године кретала се до 45 динара. Јесењи купус земљорадничке задруге могле су куповати по највећој цијени до 12 динара, а цијена купусу у градској трговачкој мрежи кретала се у II полугођу 1958 године до 38 динара.

Црни лук земљорадничке задруге могле су откупљивати по највећој цијени до 35 динара, а цијена луку у трговачкој мрежи кретале су се до 60 динара по 1 кг. Сасвим је разумљиво при оваквом стању цијена намало сељак није имао интереса ни стимулације да ове производе продаје земљорадничкој задрузи него је продавао све што је могао на пијаци намало.

Стога је потребно да продискутујемо о стимулативности договорених цијена за поједине пољопривредне производе и узмемо одређени став по питању висине ових цијена, а и потреби постојања договорних цијена с обзиром на потребе нашег тржишта пољопривредним производима и на количину вишкова појединих пољопривредних производа.

Поред ових, објективних, фактора који су били реална препрека за повећање откупа пољопривредних производа код земљорадничких задруга било је и субјективних слабости и неспособности за организацију откупа пољопривредних производа, недостајала је упорнија борба за откуп већих количина појединих врста пољопривредних производа.

У јануару мјесецу ове године Трговинска комора и Секретаријат за робни промет повели су акцију за предуговарање воћа и поврћа за 1959 годину са произвођачким организацијама и земљорадничким задругама. Главни задружни савез такође је активно учествовао у организацији ове акције. Одржана су савјетовања са претставницима произвођачких организација, претставницима предузећа за снабдјевање градова пољопривредним производима и органима народних одбора општина. Циљ је ових састанака и савјетовања био да се утврде потребе градова и градских насеља за поједине врсте воћа и поврћа, да се изанализира могућност откупа пољопривредних производа на подручју сваке земљорадничке задруге како би се благовремено склопили уговори између произвођачких предузећа, земљорадничких задруга

и предузећа за снабдијевање градова, а исто тако да би земљорадничке задруге на бази потреба тржишта организовале производњу поврћа на својим економијама и уговарања количина за откуп са приватним произвођачима.

У циљу повезивања предузећа за снабдијевање и производњачких организација и упознавања са понудом и потражњом, Трговинска комора организовала је издавање информативног билтена који добивају све заинтересоване организације.

У почетку ове године може се запазити да је активност земљорадничких задруга на организацији откупа пољопривредних производа много већа него што је била у почетку прошле године. У својим плановима земљорадничке задруге поставиле су себи много шире задатке на овом сектору.

Досада су преко Трговинске коморе понудиле земљорадничке задруге следеће количине појединих пољопривредних производа:

1.	27	земљорадничких задруга говеђег меса	1.511 т.
2.	36	" " овчјег и јагњећег меса	2.885 т.
3.	37	зем. задруга сира	326 т.
4.	31	" " јабука	846 т.
5.	28	" " свјежих шљива	3.713 т.
6.	12	" " грожђа	242 т.
7.	11	" " лубеница	1.060 т.
8.	15	" " крушака	140 т.
9.	8	" " сувих смокава	131 т.
10.	6	" " сувих шљива	36 т.
11.	5	" " трешања	23 т.
12.	3	" " кајсија	8 т.
13.	3	" " агрума	67 т.
14.	2	" " шипака	32 т.
15.	10	" " меда	73 т.
16.	9	" " кромпира раног	143 т.
17.	42	" " кромпира зимског	3.516 т.
18.	9	" " пасуља	138 т.
19.	22	" " црног лука	198 т.
20.	19	" " парадајза	398 т.
21.	18	" " паприке	307 т.
22.	7	" " купуса раног	164 т.
23.	25	" " касног купуса	1.192 т.
24.	23	" " јаја	1.200.000 к.
25.	17	" " шумске малине	387 т.
26.	10	" " боровница	142 т.
27.	7	" " купина	82 т.
28.	5	" " јагода шумских	21 т.
29.	1	" " магиње	100 т.
30.	2	" " дрењина	270 т.
31.		и осталог поврћа	542 т.

За воће и поврће располажемо понудом земљорадничких задруга, док понудом меса не располажемо подацима за земљорадничке задруге са подручја општина Пљевља и Градац.

Из предњих података види се да су земљорадничке задруге поставиле себи врло обиман задатак и са извршењем овога за-

датка знатно ће допринијети подмирењу потреба пољопривредних производа на нашем тржишту. Потребно је да земљорадничке задруге уложе максимум напора да би извршиле овај постављени задатак.

Досада од понуђених количина незнатан је дио уговорен од стране земљорадничких задруга са пословним савезима и другим потрошачким предузећима. Земљорадничке задруге иако су понудиле своје вишкове избјегавају склапање уговора. Ово избјегавање проистиче с једне стране од бојазни преузимања чврсте обавезе за извршење плана, а извјесних шпекулативних тенденција и рачунања на подизање виших цијена од оних које им се сада нуде. Имали смо случајева да земљорадничке задруге које су склопиле уговор са пословним савезом за одређене врсте поврћа не извршавају своје обавезе, већ своју робу продају другим купцима који им нуде моментално већу цијену. У прошлој години такође се осјетила тенденција код земљорадничких задруга да на бази што мањег промета остваре што већу добит, што се негативно одразило на економику појединих земљорадничких задруга које су због такве политике претрпјеле знатне губитке због тога што нијесу реализовале робу на вријеме. То је био случај код већине задруга са пулпом малине, а код неких задруга и са стоком. Потребно је да на овом састанку укажемо на ове слабости земљорадничких задруга и да их орјентишемо на организован промет пољопривредних производа са што чвршћим уговорима са потрошачима јер само на овакав начин земљорадничке задруге могу одиграти позитивну улогу у снабдјевању тржишта пољопривредним производима и утицати на развитак и повећање робне производње код својих задругара.

У току прошле године испољило се низ негативности код земљорадничких задруга у промету пољопривредним производима, а и у промету индустријском робом. Имали смо случајева непоштовања договорних цијена, нелојалне конкуренције и набијања цијена приликом откупа, а нарочито у јуну и јулу код откупа стоке. Разних прекршаја било је код 23 земљорадничке задруге, што значи код 25% земљорадничких задруга.

Кажњено је у прошлој години за ове прекршаје новчаним казнама 19 земљорадничких задруга и 19 одговорних лица у земљорадничким задругама, док остале четири пријаве су обустављене.

Мање или више, било је преступа код свих земљорадничких задруга које су се бавиле откупом вуне у пробијању одређених откупних цијена за вуну. Ово пробијање проистекло је из нелојалне конкуренције земљорадничких задруга, а исто тако између земљорадничких задруга и бивших откупних станица „Центаркожа“. Овакав рад нанио је знате штете земљорадничким задругама јер нијесу могле продати вуну по цијенама које би обезбједиле цијену за плаћену вуну и трошкове око откупа, а исто

тако знатан дио обртних средстава земљорадничких задруга био је умртвљен због неблагоприятне реализације вуне. Као последица су губици код свих земљорадничких задруга које су се бавиле откупом вуне. Потребно је указати земљорадничким задругама на ове слабости, а и органи тржишне инспекције и ревизија Главног задружног савеза требало би оштрије да интервенише у оваквим случајевима.

У промету кожом било је извјесних неправилности и прекршаја код појединих земљорадничких задруга, јер су кожу продавале предузећима која нијесу овлашћена да се баве прометом кожом. Исто тако, чести су и многобројни приговори „Центаркоже“ на пословање земљорадничких задруга, а још у већој мјери приговори земљорадничких задруга на однос „Центаркоже“ према земљорадничким задругама. Земљорадничке задруге жале се да приликом преузимања коже ригорозно врше класирање и смањује количине коже вишег квалитета у корист количине нижег квалитета. Приликом реализације и предаје коже корисницима врши се прекласирање у корист предузећа повећавајући количине виших квалитета и на тај начин остварује и ванредну добит.

Колико су ови приговори и у којој мјери тачни, тешко је оцијенити и само комисијским путем могла би се провјерити поређењем категоризације коже приликом набавке и категоризацијом коже приликом продаје.

Немамо још обраћене сумарнике биланса земљорадничких задруга на основу којих бисмо могли сагледати економски ефекат који су постигле земљорадничке задруге у откупу пољопривредних производа, а то ћемо моћи на идућем састанку на коме ћемо извршити анализу дјелатности земљорадничких задруга по свим секторима.

Према непотпуним подацима промет пољопривредних производа који су обавиле земљорадничке задруге не рачунајући промет пословних савеза које су они обавили повећао се за око 400.000.000. динара.

У протеклој години из наше Републике извезено је на инострано тржиште стоке у вриједности од 178.000.000. динара. У току ове године, с обзиром да је у прошлој години добро родило сјено и да је повећан сточни фонд, постоји могућност за повећање извоза а нарочито ситне стоке. Иако су, за нашу Републику услови за извоз нешто неповољнији него у другим републикама, ипак постоји могућност да се на спољном тржишту постигну веће цијене него на домаћем. Да би обезбједили мирније кретање цијена месо на домаћем тржишту потребно би било организовано приступити припремању извозних континената и организацији тога стоке за извоз. У том погледу пословни савези требало би да одиграју значајну улогу као организатори откупа на свом подручју. Евентуално повећани извоз ситне стоке не би

изазвао потребе за повећање откупних цијена јер су досадашње цијене биле довољно стимулативне за пољопривредне произвођаче. Можда би било добро да неки републички орган, било Комора било Државни секретаријат за робни промет, одреди контигенте за извоз за поједине земљорадничке задруге и пословне савезе, што би, ипак, било једно обезбјеђење и затварање могућности да, уколико се нека задружна организација пробије на страну тржиште, ремети односе на сусједним рејонима. О овом питању потребно је да продискутујемо и да заузмемо одговарајући став.

У прошлој години Главни задружни савез организовао је уговарање цијена за откуп јагњади, малина, боровница и шумских јагода. О целисходности ових договорних цијена има подјелиених мишљења. Неки сматрају да би било корисно, док други сматрају да није корисно и да би требало укинути ове договорне цијене. Оваквих предлога има и од Савезне трговинске коморе и такав предлог је дала наша Трговинска комора Главном задружном савезу. Потребно би било да на овом састанку продискутујемо и о овом питању и да заузмемо одговарајући став.

С обзиром на значај и важност откупа пољопривредних производа питању кадра који ради на комерцијалном сектору у земљорадничким задругама и откупљивачима запосленим у земљорадничким задругама требало би посветити већу пажњу. Стање кадра у земљорадничким задругама изгледа овако:

комерцијалисти са факултетом	нема
„ са сред. спремом	1
„ на непотпуном сред. спремом	9
„ са основном школом	7
Свега:	17

Откупљивачи:

висококвалификовани	нема
квалификовани	10
полуквалификовани	34
неквалификовани	42
Свега	86

Ако узмемо у обзир да је Земљорадничка задруга врло сложена привредна организација, откуп пољопривредних производа разноврстан и квалификације кадра који ради на овако сложеном и одговорном послу је разумљиво да он не може извршити постављени задатак, и пред нас се поставља као неодложан задатак да у заједници са Трговинском комором организујемо курсеве у току ове године за оспособљавање овога кадра, а и проналажење нових, млађих људи, бар са осмогодишњом школом и оспособљавање њихово за замјену старијег и неспособнијег кадра.